

УДК 338.24:658:005.935
DOI 10.33111/sedu.2018.43.094.105

Иценко Микола Іванович, д-р екон. наук, професор кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування, Криворізький національний університет, *oorya2017knu@gmail.com*;

Міщук Євгенія Володимирівна, канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування, Криворізький національний університет, *tdutybz.077@gmail.com*

ЕКОНОМІЧНА ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Анотація. У статті досліджено питання економічної основи екологічної безпеки як складової економічної безпеки підприємств. Показано, що витрати на її забезпечення несуть не тільки суб'єкти господарювання, але держава, фізичні особи та інші групи стейкхолдерів. Висвітлено роль органів публічної влади у процесі забезпечення екологічної безпеки. Розглянуто окремі заходи із забезпечення екологічної безпеки та їх фінансування на прикладі м. Кривий Ріг. Показано, що екологічна безпека фінансується як за рахунок підприємств — забруднювачів навколишнього середовища, так і бюджетів різних рівнів (державного, місцевого). Зроблено висновок про доцільність оцінювання показника рівня дефіциту (запасу) ресурсів, що спрямовуються на забезпечення екологічної безпеки з урахуванням їх джерел.

Ключові слова: виконавчий комітет, витрати, екологічна безпека, екологічна програма, фінансування.

Вступ. Сьогодні екологічні питання стоять у ряді найважливіших і визначають рівень благополуччя жителів України в цілому та кожного міста зокрема. Зв'язок екологічної безпеки з економічними показниками діяльності підприємства є очевидним. Разом із цим, у наукових колах питання щодо екологічної безпеки, як частини економічної безпеки підприємства залишаються дискусійними. Окремі аспекти грошового вираження загроз і проявів екологічної безпеки розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці, серед яких доцільно відмітити праці С.М. Іляшенко [1], О.В. Нусінової [2], Є.В. Міщук [3], І.В. Бригадира [5], С.В. Щербини [8]. Однак при цьому більшу увагу у сучасних наукових працях присвячено економічним наслідкам забезпечення екологічної безпеки суб'єктами господарювання, тоді як не достатньо уваги приділено ролі у цьому процесі органів публічної влади.

Постановка завдання. На перший погляд, економічна основа екологічної безпеки полягає у її впливі на економічні показники діяльності підприємства. Зокрема, виокремлюють такі негативні впливи екологічної складової на економічну безпеку як «загрози здоров'ю працівників підприємства, втрату прибутку внаслідок високого рівня екологічних штрафів та платежів, зниження конкурентоспроможності підприємства та продукції, що виробляється, підриєв іміджу підприємства» [1, с. 15]. З іншого боку, науковці акцентують увагу не на впливах, а проявах реалізації загроз. Так, О.В. Нусінова визначає прямий та опосередкований прояв: «прямим фінансово-економічним проявом можливої реалізації загроз недосягнення відповідного рівня екологічної безпеки є збільшення втрат, зменшення прибутку; опосередкованим проявом є зниження репутації і, відповідно, втрати вартості підприємства» [2, с. 233]. Однак, як показано в роботі [3] заходи, пов'язані з екологічною безпекою здійснюються не тільки підприємствами, але й органами публічної влади різного рівня. При чому окремі заходи фінансуються із державного та місцевого бюджетів.

Отже, метою статті є визначення взаємозв'язку в діяльності підприємств та органів публічної влади при забезпеченні економічної основи екологічної безпеки.

Результати. Грошове вираження екологічної безпеки доцільно розглядати з точки зору не тільки підприємств, але й усіх його стейкхолдерів [4, с.83; 5, с.113]. На увагу заслуговує диференціація вартості екологічної безпеки окремо для держави, суб'єктів господарювання та фізичних осіб [5, с.111]. Згідно такого підходу вартість екологічної безпеки для держави та підприємств полягає у фінансуванні відповідних заходів, спрямованих на її забезпечення, а для фізичних осіб — це «сума коштів, витрачених на медичне обслуговування, на встановлення додаткових систем очищення повітря та води тощо» [5, с.111]. Тому справедливо відмічає І.В. Бригадир [5] з посиланням на джерела [6, с.80; 7] «у сфері економіки екологічна безпека розглядається як економічна цінність, що має свою грошову оцінку».

Далі розглянемо окреслене коло питань на прикладі забезпечення екологічної безпеки у місті Кривий Ріг, який є одним з найбільших індустріальних центрів нашої країни, виробнича діяльність промислових підприємств, розташованих у якому створює складну екологічну ситуацію.

Головною містоутворюючою галуззю, яка стійко визначає профіль міста у територіальному розподілі праці, є гірничо-видобувна та чорна металургія. За 2015 рік обсяг реалізованої промислової продукції склав 102,2 млрд. грн., що становить 35,4 % у загальному обсязі реалізації Дніпропетровської області. Протягом 2011-2015 років природоохоронна діяльність в місті здійснювалась у рамках реалізації регіональної довгострокової програми по вирішенню екологічних проблем Кривбасу та поліпшенню стану навколишнього природного середовища на 2011 — 2022 роки (надалі — довгострокова програма), яка затверджена рішенням Дніпропетровської обласної ради від 29.04.2011 № 110-6/VI. Результатом реалізації довгострокової програми ста-

ло поступове зменшення негативного впливу виробничої діяльності на усі складові компоненти довкілля.

Незважаючи, що в останні роки спостерігається тенденція до зменшення антропогенного тиску на оточуюче природне середовище, рівень техногенного навантаження у місті залишається високим, а екологічна ситуація – напруженою. Проблемними залишаються питання зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря, використання та утилізація шахтних вод, раціонального використання земель шляхом збільшення обсягів утилізації та повторного використання промислових відходів, широке впровадження роздільного збору твердих побутових відходів, впровадження технологій їх переробки, боротьби з карантинними бур'янами, розбудова загальнодержавної системи моніторингу довкілля міста Кривого Рогу та Дніпропетровської області. З метою подолання низки вищезазначених проблем в рамках реалізації Стратегічного плану розвитку міста Кривого Рогу з квітня 2016 року розпочато розробку міської програми з поліпшення стану навколишнього природного середовища на 2016—2025 роки. У розробці програми участь приймали депутати Криворізької міської ради-члени постійної комісії з питань природокористування, екології, охорони здоров'я та соціального захисту населення, громадські організації: «Екологічна рада Криворіжжя», «Центр досліджень екологічної безпеки та експертиз благодійного фонду «Громадська ініціатива мешканців Кривбасу», «Міжрегіональне бюро екологічного захисту», «Громадська екологічна платформа», спеціалісти основних наукових установ міста, представники промислових підприємств. У програмі враховані напрямки по імplementації плану дій з охорони довкілля по наближенню українського законодавства до екологічних норм та стандартів Європейського Союзу з урахуванням вже прийнятих директив і регламентів у рамках співпраці між Україною та Європейським Союзом. Головною метою програми визначено створення екологічно безпечних та комфортних умов для життя населення міста Кривого Рогу шляхом зменшення антропогенного навантаження та поліпшення стану довкілля. Досягнення мети програми потребує спрямування дій органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, організацій, установ та підприємств міста всіх форм власності на реалізацію пріоритетних напрямів діяльності у сфері ефективного природокористування, дотримання вимог екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища, просвітницької діяльності і екологічної обізнаності населення. Передбачається реалізація Міської програми у два етапи: I етап — 2016—2020 роки, II етап — 2021—2025 роки. Узяті підприємствами зобов'язання передбачають здійснення контролю з боку органів державної законодавчої та виконавчої влади, місцевого самоврядування, екологічної інспекції, прокуратури, громадськості стосовно термінів та якості їх виконання.

За даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області за 2015 р. у загальному обсязі викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря по Дніпропетровській області (723,9 тис. т) викиди в повітря по місту Кривий Ріг склали 45 % (327,032 тис. т). Викиди забруднюючих речовин в атмосфе-

рне повітря підприємств гірничо-металургійного комплексу складають 99,6 % від загальних викидів по місту. Основними підприємствами, що негативно впливають на стан атмосферного повітря міста є 10 найбільших підприємств, а саме: публічні акціонерні товариства «Арселор Міттал Кривий Ріг», «Хайдельберг Цемент Україна», «Криворізький залізорудний комбінат», «Південний гірничо-збагачувальний комбінат», приватні акціонерні товариства «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат», «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат», «ЄВРАЗ СУХА БАЛКА», структурний підрозділ приватного акціонерного товариства «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча» ГЗК «УКРМЕХАНОБР», «Криворізький завод гірничого обладнання» (табл. 1).

Таблиця 1

**ВАЛОВІ ВИКИДИ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН У АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ
ОСНОВНИМИ ПРОМИСЛОВИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ МІСТА, ТИС. Т**

Назва підприємства	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	321,293	287,36	278,166	264,510	255,449	268,312
2. ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»	46,863	47,536	53,257	63,301	50,344	39,083
3. ПРАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат «	16,029	14,571	14,166	15,037	12,472	11,137
4. ПРАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат «	3,228	3,088	3,024	2,905	2,683	2,803
5. ПАТ «ХайдельбергЦемент Україна»	2,727	2,187	2,140	2,309	2,227	2,199
6. ПРАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат «	2,465	1,596	1,571	1,561	1,609	1,374
7. ПРАТ «Криворізький завод гірничого обладнання»	0,496	0,475	0,405	0,423	0,328	0,222
8. ПАТ «Кривбасзалізрудком»	0,273	0,273	0,278	0,260	0,259	0,240
9. ПРАТ «ЄВРАЗ СУХА БАЛКА»	0,125	0,146	0,144	0,144	0,146	0,145
10. СП ПРАТ «ММК ім. Ілліча» ГЗК «Укрмеханобр»	0,09	0,087	0,065	0,073	0,071	0,072

Джерело: складено автором за даними екологічного паспорту м. Кривий Ріг.

На теперішній час система моніторингу атмосферного повітря у місті складається з державної системи моніторингу та відомчої системи моніторингу підприємств (табл. 2).

Таблиця 2

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ М. КРИВИЙ РІГ

Державна система моніторингу	
Лабораторія спостереження за забрудненням атмосферного повітря м. Кривий Ріг Дніпропетровського регіонального центру з гідрометеорології	5 стаціонарних постів
ВСП «Криворізький міський відділ лабораторних досліджень Державної установи «Дніпропетровський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»	1 стаціонарний пост
Виконком Криворізької міської ради	4 автоматизовані пости
Відомча система моніторингу	
ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	3 автоматизовані пости
ПАТ «Південний гірничо-збагачувальний комбінат»	1 стаціонарний пост
ПРАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат»	2 стаціонарні пости
ПРАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат»	1 стаціонарний пост
ПРАТ «Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат»	1 стаціонарний пост
ПАТ «Кривбасзалізрудком»	4 стаціонарні пости
ПРАТ «ЄВРАЗ СУХА БАЛКА»	2 стаціонарні пости
ПАТ «ХайдельбергЦемент Україна»	1 стаціонарний пост
ПРАТ «Криворізький завод гірничого обладнання»	1 стаціонарний пост
ДП «Криворізька теплоцентраль»	1 стаціонарний пост

Джерело: складено автором за даними екологічного паспорту м. Кривий Ріг

Виконкомом Криворізької міської ради у рамках реалізації довгострокової програми забезпечено функціонування 4 автоматизованих постів спостереження за станом атмосферного повітря, що придбані за кошти міського фонду охорони навколишнього природного середовища.

Загальний рівень забруднення повітря у місті оцінюється вище середнього.

Статтею 33 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що до повноважень органів місцевого самоврядування належить створення та забезпечення функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем, які є складовою мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації. Кривий Ріг єдине місто у Дніпропетровській області, де впроваджена і функціонує автоматизована система моніторингу за станом атмосферного повітря.

На сьогодні за підтримки депутатського корпусу Криворізької міської ради коштом міського фонду охорони навколишнього природного середовища про-

водиться технічне обслуговування обладнання, повірка приладів стаціонарних постів для забезпечення автоматичного спостереження за показниками якості атмосферного повітря для їх функціонування в місті та інші заходи (табл. 3).

Таблиця 3

**ОКРЕМІ ЗАХОДИ ТА ОБСЯГИ ЇЇ ДЖЕРЕЛА
ФІНАНСУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У М. КРИВИЙ РІГ**

Зміст заходів з виконання завдання	Орієнтовні обсяги фінансування заходів, тис.грн		
	Джерела фінансування	2016— 2020 рр.	2021— 2025 рр.
<i>Виконавці:</i> Виконком Криворізької міської ради, Дніпропетровське обласне управління водного господарства			
Комплексні дослідження, розробка проектних рішень та реалізація заходів з поліпшення екологічного та гідрологічного стану водойм, річок Інгулець і Саксагань у межах міста Кривого Рогу	Загальний обсяг, у т.ч.	50 500	50 500
	державний бюджет	10 100	10 100
	обласний бюджет	27 775	27 775
	місцевий бюджет	12 625	12 625
	інші джерела	—	—
<i>Виконавець:</i> Виконком Криворізької міської ради			
Заходи із захисту від підтоплення, у т.ч. спорудження дренажних та зливових мереж	Загальний обсяг, у т.ч.	50 000	70 000
	державний бюджет	10 000	14 000
	обласний бюджет	27 500	38 500
	місцевий бюджет	12 500	17 500
	інші джерела	—	—
Заходи із озеленення території міста (роботи з озеленення, придбання обладнання та механізмів для проведення заходів з озеленення)	Загальний обсяг, у т.ч.	163 844	243 300
	державний бюджет	—	—
	обласний бюджет	23 600	18 500
	місцевий бюджет	140 244	224 800
	інші джерела	—	—
Організація й здійснення робіт з екологічної освіти, обмін досвідом роботи працівників природоохоронних органів, проведення науково-технічних конференцій і семінарів з природоохоронних питань	Загальний обсяг, у т.ч.	400	500
	державний бюджет	—	—
	обласний бюджет	—	—
	місцевий бюджет	400	500
	інші джерела	-	-
Видання поліграфічної продукції з екологічної тематики	Загальний обсяг, у т.ч.	116	150
	державний бюджет	—	—

Продовження табл. 3

Зміст заходів з виконання завдання	Орієнтовні обсяги фінансування заходів, тис.грн		
	Джерела фінансування	2016— 2020 рр.	2021— 2025 рр.
	обласний бюджет	—	—
	місцевий бюджет	116	150
	інші джерела	—	—
Виконавці: Дніпропетровська обласна державна адміністрація, виконком Криворізької міської ради, Державне підприємство (надалі — ДП) «Кривбасшахтозакриття»			
Реструктуризація підприємств з підземного видобутку залізної руди й здійснення невідкладних природоохоронних заходів у зоні їх діяльності, у т.ч:	Загальний обсяг, у т.ч.	89 239,4	71 039,7
	державний бюджет	***	***
	обласний бюджет	89 239,4	71 039,7
	місцевий бюджет	—	—
1) відселення мешканців селища Карнаватка із зони зрушення земної поверхні згідно із робочим проектом «Обґрунтування ліквідації шахти Саксагань»;	Загальний обсяг, у т.ч.	84508,6	69819,7
	державний бюджет	***	***
	обласний бюджет	84 508,6	69 819,7
	місцевий бюджет	—	—
2) ліквідація шахти «Саксагань»	інші джерела	—	—
	Загальний обсяг, у т.ч.	4730,8	1220
	державний бюджет	***	***
	обласний бюджет	4730,8	1220
	місцевий бюджет	—	—
	інші джерела	—	—
Виконавець: Департамент екології та природних ресурсів Дніпропетровської обласної державної адміністрації, управління містобудування, архітектури та земельних відносин виконкому Криворізької міської ради, виконкоми районних у місті рад, ДП «Криворізьке лісове господарство», підприємства (учасники програми), на яких покладені охоронні зобов'язання			
Утримання та збереження об'єктів природно-заповідного фонду міста	Загальний обсяг, у т.ч.	780	780
	державний бюджет	***	***
	обласний бюджет	***	***
	місцевий бюджет	***	***
	інші джерела	780	780

Закінчення табл. 3

Зміст заходів з виконання завдання	Орієнтовні обсяги фінансування заходів, тис.грн		
	Джерела фінансування	2016— 2020 рр.	2021— 2025 рр.
Виконавці: Управління благоустрою та житлової політики виконкому міської ради, суб'єкти господарювання			
Забезпечення організації проведення робіт щодо локалізації й ліквідації карантинних рослин (покос, виривання з корінням, посів багаторічних трав з метою пригнічення росту амброзії)	Загальний обсяг, у т.ч.	55 461,94	88 816,49
	державний бюджет	—	—
	обласний бюджет	—	—
	місцевий бюджет	***	***
	інші джерела	55 461,94	88 816,49
Виконавці: Підприємства-учасники програми, виконком Криворізької міської ради, наукові організації та установи, громадські організації			
Проведення заходів з екологічної інформатизації суспільства (розміщення соціальної реклами екологічного спрямування)	Загальний обсяг, у т.ч.	89,588	88,93
	державний бюджет	—	—
	обласний бюджет	—	—
	місцевий бюджет	***	***
	інші джерела	89,588	88,93

*** Фінансування заходів (щорічний обсяг витрат) за рахунок бюджетних коштів на кожний фінансовий (бюджетний) рік визначатиметься відповідним рішенням в установленому порядку згідно з законодавством України у сфері бюджетних відносин.

Джерело: складено автором за даними екологічної програми м. Кривий Ріг на 2016—2025 роки.

З березня 2018 р. за рахунок коштів міського фонду охорони навколишнього природного середовища проводяться лабораторні дослідження: якості атмосферного повітря (у житловій забудові міста та на межі санітарно-захисної зони підприємств щомісячно, а також при розгляді звернень громадян і настанні несприятливих метеоумов); якості водних об'єктів. Виконавець послуги — ВСП «Криворізький міський відділ лабораторних досліджень ДУ «Дніпропетровський ОЛЦ МОЗ України».

З метою забезпечення надійного водовідведення, запобігання скиду неочищених стічних вод до поверхневих водойм коштом міського фонду охорони навколишнього природного середовища виконуються роботи з будівництва мереж водовідведення. У 2018 році продовжується будівництво самопливного каналізаційного колектору від мкр. Сонячний (район ТРК «Сонячна Галерея»), очікується завершення робіт по об'єкту «Каналізаційні

мережі та споруди вулиць Тихвінська та Ракітіна (колишня Ногіна)». Укладено угоду на початок робіт з реконструкції напірного каналізаційного колектора від мкр. Сонячний до вул. Спаської, проводяться відкриті торги по визначенню виконавця робіт з реконструкції напірного каналізаційного колектора від КНС-8 вздовж Центрального кладовища.

У межах Міської екологічної програми у 2018 р. реалізуються заходи, спрямовані на екологічне оздоровлення річок і водойм міста. За рахунок коштів міського фонду охорони навколишнього природного середовища реалізується захід: «Відновлення водності р. Стара Саксагань у Центрально-Міському районі м. Кривий Ріг Дніпропетровської області (подача води)». ДПП «Кривбаспром-водопостачання» з квітня по жовтень здійснюється подача води із Карачунівського водосховища в річку Стара Саксагань, що покращує екологічний стан річки, збільшує її проточність, сприяє водообміну. У I півріччі 2018 р. подано понад 335 тис.м³ води, загальний обсяг води, що буде подано на оздоровлення річки — 860 тис. м³. За рахунок субвенції з міського бюджету державному бюджету у 2018 р. розробляється проектна документація щодо поліпшення гідрологічного режиму та екологічного стану р. Саксагань у межах м. Кривого Рогу Дніпропетровської області — капітальний ремонт».

Таким чином, безпосередньо процес забезпечення екологічної безпеки чи діяльність в цій сфері ще не означає результат [5, с. 113].

Забезпечення екологічної безпеки є різностороннім процесом. З одного боку, підприємства відчувають адміністративні та економічні методи впливу на них при його здійсненні [8] з боку органів публічної влади. Проте, дані органи не тільки здійснюють адміністративний регулюючий вплив за допомогою нормативно-правових актів і системи державного контролю і планування природоохоронних заходів, але й економічний вплив. Своєю чергою, останній може бути як позитивного, так і негативного напрямку з точки зору витрат підприємств. Позитивний вплив проявляється не тільки у широко висвітлених в економічних працях заходах щодо податкового стимулювання тощо. Як видно із конкретного прикладу по м. Кривий Ріг, органи публічної влади приймають активну участь у підтримці екологічної безпеки та їх фінансуванні. Негативний вплив проявляється під час недотримання екологічного законодавства (як різного роду штрафи, стягнення тощо).

Висновки. Підсумовуючи слід відмітити, що економічну основу екологічної безпеки не слід розглядати тільки з позиції підприємств (як різного роду витрати на її забезпечення та підтримання на належному рівні), але й усіх його стейкхолдерів. Серед останніх важливе місце займають органи публічної влади. Будь-який їх вплив (адміністративного або економічного характеру) підлягає грошовому вираженню та втілюється у ресурсах, які вкладають як вони самі, так і безпосередньо всі учасники процесу забезпечення екологічної безпеки. Джерела ресурсів різні: від традиційних (трудова, матеріальна тощо) до нетрадиційних (підтримки місцевої влади тощо). Зважаючи на те, що фінансування заходів екологічної безпеки проводиться не тільки за рахунок коштів підприємств, але й з бюджетів різних рівнів, доцільно з урахуванням цього роз-

робити показник дефіциту (запасу) ресурсів, необхідних для підтримання екологічної безпеки, що є напрямком нашого подальшого дослідження.

Література

1. Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. // *Актуальні проблеми економіки*. — 2003. — № 3. — С.12-19.
2. Нусінова О. В. Методичні підходи до оцінки рівня екологічної безпеки гірничо-збагачувальних комбінатів // *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: економічні науки. — 2011. — № 6. — С. 232—235.
3. Мішук Є. В. Ефективність забезпечення економічної безпеки та її складових (на прикладі екологічної безпеки) // *Інтернаука*. Серія: «Економічні науки». — 2018. — С. 75-81.
4. Мішук Є. В. Вплив екологічної безпеки підприємства та його стейкхолдерів на їх економічну безпеку // *Проблеми системного підходу в економіці*. — Випуск 5 (67). — 2018. — С. 83—88.
5. Бригадир І. В. Щодо визначення екологічної безпеки як правової категорії // *Форум права*. — 2010. — № 4. — С. 109-114.
6. Гофман Г. К., Демет'єв В. Е., Федоренко Н. П. и др. *Экономика, свобода, солидарность*. — Москва: Наука, 1991. — 304 с.
7. Стратегія екологічної безпеки (регіональний контекст) / під ред. М. І. Долішного, В. С. Кравціва. — Львів, 1999. — 243 с.
8. Щербина С. В. Державна політика у сфері забезпечення екологічної безпеки виробництва та реалізації агропродовольчої продукції // *Державне управління: теорія і практика*. 2013. № 2. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej8/txts/Scherbina.pdf>

References

1. Pyashenko, S. N. «Sostavlyayushchie ekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatiya i podkhody k ikh otsenke». [«Constituent economic security of the enterprise and approaches to their assessment»]. *Aktualni problemi ekonomiki*, 3 (2003): 12-19. [in Russian].
2. Nusinova, O. V. «Metodychni pidchody do ocinky rivnja ekolohichnoї bezpeky himnycho-zbahačuval'nykh kombinativ». [«Methodical approaches to the estimation of the level of ecolohichnoї safety of the ore dressing mills»]. *Visnyk Chmel'noy'koho nacional'noho universytetu*. Serija: ekonomichni nauky, 6 (2011): 232 — 235.
3. Mishchuk, Je. V. «Efektyvnist» zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky ta yiyi skladovykh (na prykladi ekolohichnoyi bezpeky)». [«Effectiveness of providing economic security and its components (for example, environmental safety)»]. *Internauka. Serija «Ekonomichni nauky»*, (2018): 75-81. [in Ukrainian].
4. Mishchuk, Je. V. «Vplyv ekolohichnoyi bezpeky pidpryyemstva ta joho stejkholderiv na yix ekonomichnu bezpeku.» [«Influence of ecological safety of the enterprise and its stakeholders on their economic safety»]. *Problemy systemnoho pidchodu v ekonomici*, 5 (67) (2018): 83 — 88. [in Ukrainian].
5. Bryhadyr, I. V. «Shhodo vyznachennya ekolohichnoyi bezpeky yak pravovoyi katehoriyi». [«Concerning the definition of environmental safety as a legal category»]. *Forum prava*, 4. (2010): 109-114. [in Ukrainian].
6. Gofman, G. K., Demetev, V. Ye., Fedorenko, N. P. and others. *Ekonomika, svoboda, solidarnost*. [Economy, freedom, solidarity]. Moskva: Nauka, 1991. [in Russian]
7. *Stratehiya ekolohichnoyi bezpeky (rehional'nyj kontekst)*. [Environmental safety strategy (regional context)]. Ed. M.I. Dolichniy, V.S. Kravciv. Lviv, 1999. [in Ukrainian].

8. Shcherbyna, S. V. «Derzhavna polityka u sferi zabezpechennya ekolohichnoyi bezpeky vyrobnytstva ta realizaciyi ahroprodoVOL»choyi produkciyi». [«State policy in the field of ensuring environmental safety of production and marketing of agri-food products»]. *Derzhavne upravlinnya: teoriya i praktyka*. 2 (2013). URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej8/txts/Scherbina.pdf> [in Ukrainian].

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ОСНОВА ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ И ОРГАНОВ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ

Ищенко Н. И., доктор экон. наук,
профессор кафедры учета,
налогообложения, публичного управления и
администрирования Криворожского
национального университета
Мищук Е. В., канд. экон. наук, доцент ка-
федры учета, налогообложения, публичного
управления и администрирования Криво-
рожского национального университета

Аннотация. В статье исследованы вопросы экономического основания экологической безопасности как составляющей экономической безопасности предприятий. Показано, что расходы на ее обеспечение несут не только субъекты хозяйствования, но государство, физические лица и другие группы стейкхолдеров. Освещена роль органов публичной власти в процессе обеспечения экологической безопасности. Рассмотрены отдельные мероприятия по обеспечению экологической безопасности и их финансирования на примере г. Кривой Рог. Показано, что экологическая безопасность финансируется как за счет предприятий — загрязнителей окружающей среды, так и бюджетов разных уровней (государственного, местного). Сделан вывод о целесообразности оценки показателя уровня дефицита (запаса) ресурсов, направляемых на обеспечение экологической безопасности с учетом их источников.

Ключевые слова: исполнительный комитет, расходы, экологическая безопасность, экологическая программа, финансирование.

INTERRELATION OF ECOLOGICAL AND ECONOMIC SECURITY: THE POSITIONS OF ENTERPRISES AND LOCAL GOVERNMENT

Mykola I. Ishchenko, doctor of economics,
Kryvyi Rih National University,
Yevhenia V. Mishchuk, PhD,
Kryvyi Rih National University

Abstract. The article examines the issues of the economic basis of environmental safety as a component of the economic security of enterprises.

It is shown that the costs of providing it are borne not only by business entities, but by the state, individuals and other groups of stakeholders. The role of public authorities in the process of ensuring environmental safety is covered. Considered individual measures to ensure environmental safety and their financing on the example of the city of Krivoy Rog. It was revealed that in order to overcome environmental problems, within the framework of the implementation of the Strategic Development Plan of the city of Krivoy Rog, a program was developed to improve the state of the environment for 2016-2025. It is shown that deputies of the Krivoy Rog city council, public organizations, specialists of the main scientific institutions of the city, as well as representatives of industrial enterprises took part in the development of this program. At the same time, it was determined that environmental safety is financed both at the expense of enterprises that pollute the environment, and budgets of various levels, including state and local. It is grounded that ensuring environmental safety is a versatile process, which is characterized by administrative and economic methods of influence from public authorities. At the same time, this process can be both positive and negative in terms of the costs of enterprises. The positive impact is manifested in measures of tax incentives for enterprises that are widely reported in economic works. In addition, this impact is in the implementation and financing of measures to support environmental safety by local governments. This effect has a positive effect on reducing the costs of enterprises both directly and indirectly. Indirect (indirect) influence manifests itself through several directions, one of which is the reduction of days of disability of employees of enterprises associated with diseases due to environmental problems. The negative impact is manifested in non-compliance with environmental legislation as various kinds of fines, penalties, and so on. The conclusion is made about the feasibility of assessing the indicator of the level of shortage (stock) of resources allocated to ensure environmental safety, taking into account their sources.

Keywords: executive committee, expenses, environmental safety, environmental program, financing.

Стаття надійшла до редакції 01.11.2018

УДК 336:37

DOI 10.33111/sedu.2018.43.105.117

Усик Віра Іванівна*

ПОРЯДОК ВСТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПРАВИЛ В СФЕРІ ОСВІТИ: ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Анотація. Освіта виконує особливу роль для розвитку економіки та суспільства. Механізм фінансування сфери освіти є недосконалим і потребує модернізації. У статті наголошено на важливості усвідомлення змісту фі-

* Усик Віра Іванівна — к.е.н., доцент, докторант кафедри національної економіки та публічного управління, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» vivayoung70@gmail.com